

Från och med när uppkommer rätten till garantipension i form av ålderspension och särskilt pensionstillägg i förhållande till tidpunkten för bosättning i Sverige

Pensionsmyndighetens ställningstagande

Bedömd utifrån kravet på bosättning i Sverige enligt 5 kap. 9 § socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFB), ska rätten till garantipension i form av ålderspension anses föreligga från och med den månad varunder bosättningen i Sverige sker. Motsvarande ska gälla vid bedömning av rätten till särskilt pensionstillägg.

Bakgrund

I 16 kap. 5 § den numera upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) i dess lydelse före den 1 januari 2001 fanns regler om från och med när bland annat pensionsförmåner skulle utges. Av paragrafens första och tredje stycken framgick vad som i detta avseende gällde när bedömningen skulle göras i förhållande till viss uppnådd ålder, tidpunkten för ansökan om förmån och – när det gällde efterlevandepension – tidpunkten för ett inträffat dödsfall. Av fjärde stycket i samma paragraf följde att ålderspension och efterlevandepension skulle, i den mån rätten till förmånerna var beroende av ett krav på bosättning i Sverige, betalas ut från och med den månad varunder bosättningen ägt rum. Det senare uttrycktes med formuleringen att om rätt till ålderspension eller efterlevandepension inträder ”vid annan tidpunkt än vad som åsyftas i första eller tredje styckena, skall pensionen betalas ut för tid från och med den månad då rätten inträtt”.

I samband med den stora pensionsreformen runt millennieskiftet upphävdes från och med den 1 januari 2001 samtliga bestämmelser om ålderspension i AFL, och infördes i stället bland annat i den nya lagen (1998:702) om garantipension (GPL), som trädde i kraft vid samma tidpunkt. De nämnda föreskrifterna i 16 kap. AFL kom dock aldrig att få sin motsvarighet i GPL eller i den samtidigt ikraftträdande socialförsäkringslagen (1999:799) (SofL). Förarbetena till de nya lagarna berörde inte frågan.

Beträffande efterlevandeförmånerna fördes den nämnda regeln i 16 kap. 5 § fjärde stycket AFL över till en ny lag (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL) den 1 januari 2003. Regeln infördes i den nya lagens 7 kap. 2 § andra stycket, av vilket lagrum det framgick att efterlevandeförmånerna ska betalas ut från och med den månad då rätten inträdde, om rätten till förmånerna inträdde vid annan tidpunkt än den som sammanhänge med tidpunkten för dödsfallet. I författningskommentaren till bestämmelsen¹ sägs om tillämpningsområdet att ”en sådan situation är att den efterlevande återfår vårdnaden om ett barn under tolv år eller börjar sammanbo med ett barn i denna ålder som han eller hon har vårdnaden om men tidigare inte sammanbott med”. Eftersom också garantipension till

¹ Prop. 1999/2000:91 s. 317.

efterlevandepension och efterlevandestödet till barn var beroende av förmånstagarens bosättning i Sverige för att utbetalas (3 kap. 2 § 13 SofL) var bestämmelsen, förutom i det i förarbetena nämnda exemplet, tillämplig även när det gällde att bedöma begynnelse-tidpunkten i samband med bosättning i Sverige. Ingenting i vad som framgår av bestämmelsen i sig eller i nämnda förarbeten motsäger att bestämmelsen skulle tillämpas även vid den bedömningen.

Då SFB trädde i kraft den 1 januari 2011 och ersatte alla dittills gällande lagar om socialförsäkringsförmåner, upphävdes alltså förutom AFL och SofL bland annat GPL och EPL. Den enda reglering vid denna tidpunkt av den fråga som nu är aktuell var, som framgått, bestämmelsen i 7 kap. 2 § andra stycket EPL som var tillämplig på garantipension i form av efterlevandepension samt på efterlevandestöd till barn. Bestämmelsen kom att införas, i sak oförändrad, i 77 kap. 15 § SFB som säger att "om rätten till efterlevandepension eller efterlevandestöd² inträder vid annan tidpunkt än den som avses i 14 §³, ska förmånen lämnas från och med den månad när rätten inträder". Eftersom någon reglering inte fanns i GPL vid årsskiftet 2010/2011 kom inte heller SFB att innehålla någon motsvarande bestämmelse avseende rätten till ålderspensionens garantipension.

Frågan belyst i förhållande till förmånerna särskilt pensionstillägg, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg

Särskilt pensionstillägg, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg är ersättningar som enligt 5 kap. 9 § 12, 13 respektive 17 SFB är bosättningsbaserade förmåner och därför är av intresse i detta sammanhang.

För *särskilt pensionstillägg* har, innan SFB trädde i kraft, i det aktuella avseendet gällt motsvarande bestämmelser som för folkpension respektive garantipension till ålderspension⁴. I SFB regleras motsvarande förhållande i 73 kap. 16 § där det sägs att vad som föreskrivs om garantipension ska gälla också för särskilt pensionstillägg om inte något annat följer av balken. Det sagda innebär att frågan om begynnelse-tidpunkten för särskilt pensionstillägg vid invandring har varit oreglerad alltsedan den 1 januari 2001.

Äldreförsörjningsstödet infördes i Sverige från och med den 1 januari 2003 genom att lagen (2001:853) om äldreförsörjningsstöd (ÄfsL) trädde i kraft. I 9 § första stycket ÄfsL stadgades att stödet skulle utges från och med den månad då rätten till förmånen inträdde, dock tidigast från och med ansökningsmånaden. Bestämmelsen infördes i 74 kap. 7 § andra stycket SFB när ÄfsL upphävdes den 1 januari 2011. Liksom beträffande garantipension till efterlevandepension samt efterlevandestöd krävs därför inte att rätten till äldreförsörjningsstöd omfattas av detta ställningstagande.

För *bostadstillägg* blir frågan om rätt begynnelse-månad i förhållande till bosättningsdag i Sverige inte aktuell att avgöra på samma sätt som för de båda övriga förmånerna. I stället kommer bland annat dagen från och med vilken ett eventuellt hyreskontrakt gäller, dagen för när bostaden är tillgänglig för den enskilde och dagen

² Begreppet *efterlevandestöd till barn* ändrades till *efterlevandestöd* när SFB trädde i kraft.

³ Nämnda 14 § reglerar när pensionsrätt inträder i förhållande till tidpunkten för dödsfallet.

⁴ 6 § i den upphävda lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn (SPTL) i lagens lydelse före respektive efter den 1 januari 2001.

för när den enskilde kan sägas faktiskt bebo bostaden att avgöra begynnelsemånaden för bostadstillägget⁵.

Skälen för ställningstagandet

Medan frågan om rätt begynnelsemånad är reglerad genom bestämmelsen i 74 kap. 7 § andra stycket SFB när det gäller rätten till äldreförsörjningsstöd och i 77 kap. 15 § SFB när det gäller rätten till garantipension i form av efterlevandepension och rätten till efterlevandestöd, är samma fråga beträffande ålderspensionens garantipension oreglerad sedan bestämmelsen utmönstrades ur AFL vid årsskiftet 2000/2001.

Reglering i ämnet saknas också för rätten till särskilt pensionstillägg.

Den bestämmelse som närmast ger vägledning för att bedöma när rätten till förmånerna uppkommer är den i 5 kap. 9 § SFB, som säger att ”den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:” varefter garantipension till ålderspension och särskilt pensionstillägg räknas upp i de följande punkterna 11 och 12⁶. Eftersom förmånsrätten måste anses uppkomma i samband med bosättningen i Sverige och förmånerna enligt förordningen (2002:782) om ansökan och utbetalning av pension m.fl. förmåner utges månadsvis, kan tveksamhet om vilken månad som är rätt begynnelsemånad endast råda mellan den månad varunder bosättningen sker och månaden efter den månaden, dvs. den första *hela* månad som den enskilde är bosatt i landet.

Det kan konstateras att såvitt avser garantipension till ålderspension och särskilt pensionstillägg var rättsläget fram till den 1 januari 2001 klart genom den reglering som tidigare fanns. I samband med att reglerna om nämnda garantipension utmönstrades ur AFL och i stället kom att regleras i en särskild författning (GPL) utgick ur regelverket den bestämmelse som nu är i fråga. När samtidigt den bestämmelse i SPTL som hänvisade till bestämmelserna om folkpension ändrades till att hänvisa till bestämmelserna om garantipension, kom regleringen därmed också att saknas i förhållande till särskilt pensionstillägg. Det finns dock inte något stöd i lagmotiven för att denna förändring i regelverket syftade till någon ändring av den dittills gällande tillämpningen.

Såvida det inte finns sakliga skäl som bör leda till någon annan slutsats, bör bedömningen om från och med när rätten till en förmån uppkommer i förhållande till bosättningen bedömas enhetligt och likformigt beträffande samtliga pensionsförmåner.

Mot denna bakgrund ska rätten till en bosättningsbaserad förmån bedömd utifrån tidpunkten för bosättning i Sverige inträda från och med den månad under vilken bosättningen sker.⁷

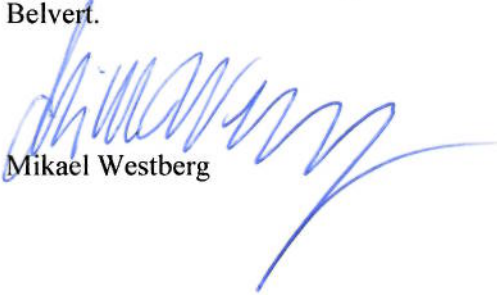
⁵ Sådana förhållanden har bedömts i RÅ 2009 ref. 87 i mål avseende bostadsbidrag och Kammarrätten i Sundsvalls mål nr 1342-03 avseende bostadstillägg. Om inte kraven på såväl kontraktstid, tillgång till bostaden samt faktiskt boende i ett enskilt fall är uppfyllda redan den första dagen i en månad, torde bedömningen av rätten till bostadstillägg bli att rätten inträder först från och med månaden därpå.

⁶ I 5 kap. 11–12 §§ SFB finns vissa bestämmelser som gäller vid inflyttning till Sverige. Dessa bestämmelser är dock inte relevanta för det nu aktuella sammanhanget.

⁷ Begynnelsemånaden för bostadstillägg avgörs – som framgår av avsnittet Bakgrund – dock av andra förhållanden.

2011-04-18

Beslut om detta rättsliga ställningstagande har fattats den 18 april 2011 av chefen för rättsenheten Mikael Westberg efter föredragning av samordnande juristen Staffan Belvert.

Mikael Westberg

Staffan Belvert